

'Zorg in Nieuwegein'

Inleiding

Aan het einde van de raadsconferentie op 23 maart is het thema voor het Burgerberaad gekozen, namelijk het thema 'Zorg in Nieuwegein'. De verdere uitwerking van het Burgerberaad en de vraagstelling aan het Burgerberaad werd in handen gelegd van de begeleidingscommissie bestuurlijke en democratische vernieuwing.

In deze memo willen we nader ingaan op het gekozen onderwerp. Het thema 'zorg' is heel breed, varieert van informele zorg die inwoners elkaar bieden tot hooggespecialiseerde zorg aangeboden door de specialisten in het St. Antoniusziekenhuis. Tijdens de raadsconferentie is niet uitgevraagd waarom men koos voor dit thema maar er zijn wel een aantal redenen te bedenken die hoogst waarschijnlijk bij veel raadsleden een rol speelden in de keuze voor dit thema:

- De kosten van de zorg stijgen nog steeds, en door de (dubbele) vergrijzing¹ in de samenleving zal deze kostenstijging ook nog wel even doorgaan². De kosten van het huidige zorgaanbod zijn in de toekomst niet meer op te brengen. Daar komt bij dat de zorg nu al veel handen te kort komt. Het tekort aan zorgmedewerkers zal nog verder groeien in de komende jaren³. We lopen tegen de grenzen van de zorg aan. Afgelopen jaren is geprobeerd deze groei een halt toe te roepen door stelselwijzigingen (AWBZ werd Wlz, allerlei regelingen werden door het Rijk overgedragen aan de gemeenten etc.). Deze stelselwijzigingen hebben de groei niet kunnen remmen, nieuwe stelselwijzigingen zijn dus niet de oplossing voor dit vraagstuk.
- De samenleving is complexer geworden, mensen hebben moeite om hun weg te vinden in de steeds chaotischer wereld. Dit levert nieuwe zorgvragen op. Bekend is dat steeds meer jongeren een kwetsbare mentale gezondheid hebben, maar dit geldt zeker niet alleen voor jongeren, ook veel volwassenen vinden het lastig om zich staande te houden in de maatschappij.
- Veel klachten waarmee mensen naar een huisarts gaan hebben te maken met armoede, eenzaamheid, problemen met opgroeiende kinderen, slecht onderhouden huizen etc., klachten die in de kern geen zorgvragen zijn.
- Inwoners worden steeds mondiger in hun zorgvraag, ook problemen die horen bij het normale leven met z'n ups-and-downs worden soms vertaald in een zorgvraag. Omdat de zorg een 'markt' lijkt te zijn geworden, vertonen mensen het bij een markt behorende consumentengedrag.
- Sinds begin deze eeuw heeft de overheid geprobeerd met termen als 'participatiesamenleving', 'samenredzaamheid' geprobeerd het domein van de informele zorg te versterken en het omzien naar elkaar te bevorderen. De verwachting was dat burgers voor elkaar gingen zorgen. Inmiddels is wel duidelijk dat dit niet heeft gewerkt, de samenleving heeft de problemen niet opgelost. Integendeel, de samenleving is juist verder gefragmenteerd en 'verbubbeld'. Voor Nieuwegein geldt dat we net als een aantal andere voormalige groeikernen een kwetsbare sociale structuur hebben, in Nieuwegein speelt dit dus nog sterker dan elders. Voor het thema zorg komt daar nog bij dat de formele zorgwereld

¹ Met dubbele vergrijzing wordt bedoeld dat er steeds meer ouderen zullen zijn die ook steeds ouder worden.

² De VWS-begroting bedraagt nu al ruim 100 miljard, is de grootste begroting van alle departementen en groeit ieder jaar.

³ Nu werkt een op zeven werkenden in de zorg, in 2060 zou dat een op de drie moeten zijn.

en de informele ‘zorgwerkers’ regelmatig met de ruggen naar elkaar staan en elkaar soms eerder tegenwerken dan samenwerken aan goede zorg.

- Het thema zorg raakt ook aan het onderwerp huisvesting. Sinds de afschaffing van de verzorgingstehuizen wonen ouderen langer thuis, niet zelden in een te groot huis voor deze levensfase. Veel mensen willen graag in hun oude huis blijven wonen maar de vraag naar verzorgingstehuizen 2.0 of in wat nieuwere terminologie ‘knarrenhofjes’ klinkt ook. Ouderen voelen zich kwetsbaar en hebben de behoefte om in een wat veiligere en beschutte omgeving te wonen. Het thema huisvesting in relatie tot zorg geldt niet alleen ouderen, in Nieuwegein hebben we bijvoorbeeld al waardevolle ervaringen opgedaan met gemengde woonvormen met kwetsbare jongeren in de Meander.

Deze opsomming laat hopelijk zien hoe breed het onderwerp zorg is en hoe groot de uitdagingen zijn de komende jaren, maar ook dat onze cirkel van invloed als gemeente Nieuwegein maar heel beperkt is. Tegelijkertijd hebben we als gemeente wel een zorgplicht voor inwoners, we willen niet dat mensen tussen wal en schip vallen. We willen onze rol pakken in dit vraagstuk. Dat blijkt ook uit de keuze voor dit thema voor het burgerberaad.

Welke vraag, welk onderwerp leggen we voor aan het burgerberaad?

Voor het thema ‘Zorg in Nieuwegein’ hebben we al een aantal kaders vastgesteld in het afgelopen jaar die richting geven aan onze rol, zoals de koers sociaal domein. In het coalitieakkoord staan al doelstellingen genoemd, bijvoorbeeld over het bevorderen van een gezonde leefstijl en het tegengaan van sociaal-economische gezondheidsverschillen. Deze kaders zouden leidend moeten zijn in de vraagstelling aan het Burgerberaad.

Het onderwerp of de vraagstelling moet passen bij de regierol van de gemeente, bij de rol van ‘gemeente als partner in de zorg’. De uitkomst van het burgerberaad is immers een advies aan de hele stad, de gemeente met alle partners en inwoners in de stad.

Gezien de breedte van het thema en onze toch beperkte cirkel van invloed op het onderwerp is het voorstel van de begeleidingscommissie bestuurlijke vernieuwing om het thema ‘Zorg in Nieuwegein’ wat in te kaderen. Dat kan door in te zoomen op een deelthema, bij voorkeur een thema waarbij we de inbreng vanuit de inwoners het hardst nodig hebben omdat we het antwoord op het vraagstuk als gemeente zelf niet hebben.

Het vraagstuk of deelthema moet niet te smal zijn, moet iedereen in Nieuwegein raken, er moet sprake zijn van verschillende belangen, het moet een urgent vraagstuk zijn en het moet een vraagstuk zijn dat de overheid niet op kan lossen zonder hulp vanuit de samenleving. Alleen als de vraagstelling aan het Burgerberaad voldoet aan al deze criteria nemen we het Burgerberaad serieus en benutten we de denkracht en de inbreng van de inwoners maximaal.

Als begeleidingscommissie bestuurlijke vernieuwing stellen we het volgende vraagstuk voor als invalshoek voor het Burgerberaad:

Nieuw verhaal voor zorg in Nieuwegein

Hierboven is de mismatch geschetst van de verwachtingen van de inwoners (mondige burgers met recht op goede zorg) en de verwachtingen van de overheid (burgers gaan meer zelf doen en voor elkaar zorgen). Niet heel verwonderlijk deze mismatch, er gaapt een groot gat tussen de visie van de overheid op de participatiesamenleving en de leefwereld van elke dag van inwoners. De leefwereld

van inwoners van Nieuwegein die mantelzorgtaken op zich moeten nemen maar ook langer moeten doorwerken, flexibeler moeten werken, moeten zorgen dat ze zelf een goede gezondheid houden door te sporten en gezond te leven, voor kinderen en kleinkinderen moeten zorgen en ga zo maar door. Bij veel inwoners is de wil er misschien wel om voor elkaar te zorgen maar zijn de mogelijkheden hiervoor beperkt.

Toch is een toekomstbestendige zorg alleen denkbaar als de sociale basis in buurten en wijken op orde is en het zelforganiserend vermogen van inwoners wordt aangesproken. Als we als gemeente hulp en partners nodig hebben om onze doelstellingen te verwezenlijken, kijken we al snel naar organisaties in de stad zoals welzijnsorganisaties, sport- en cultuurclubs, kortom de organisaties waar we van oudsher een subsidierelatie mee hebben. Zij kunnen hier zeker een rol in spelen maar hebben ook niet het definitieve antwoord op dit vraagstuk.

Kortom: we moeten op zoek gaan naar het verhaal van de inwoner zelf. Wat is nodig in Nieuwegein om de samenleving zo in te richten dat we dragende systemen hebben om de sociale basis op orde te krijgen en te houden? Waar zit de kracht van de stad en wat is er nodig om die duurzaam te mobiliseren? En hoe kunnen we die als gemeente duurzaam ondersteunen? Wat kunnen we in Nieuwegein hierin leren van andere gemeenten?

Een vraag die hierbij hoort is: wat is nodig in de fysieke leefomgeving om dit samenspel tussen inwoners mogelijk te maken? Hoe moet de woonomgeving van ouderen eruit zien om zorgen voor elkaar mogelijk te maken en te ondersteunen.

Bij deze invalshoek hoort ook de vraag hoe we de samenwerking tussen zorg en welzijn en tussen mantelzorgers en professionals kunnen verbeteren. Hoe kunnen we een tussenlaag creëren tussen burgers en de formele zorg? Ook hierin kunnen we leren van andere steden.

Kortom: we gaan op zoek naar een nieuw maatschappelijk verhaal voor zorg in Nieuwegein.

Dit deelthema is urgent, heeft een brede scope en we hebben hierbij echt de hulp vanuit de samenleving nodig. De handelingsverlegenheid en het gebrek aan beleidsopties van de gemeente is groot. Het Burgerberaad kan ons hierbij helpen. Het voorstel is dan ook om dit thema als invalshoek te gebruiken voor het Burgerberaad over 'Zorg in Nieuwegein'.

Alternatieve invalshoeken

In onze zoektocht naar de meest geschikte invalshoek voor het thema 'Zorg in Nieuwegein' hebben we ook een paar andere invalshoeken bekeken.

Deze invalshoeken, deze vraagstukken zijn in onze optiek minder geschikt voor het Burgerberaad omdat we als gemeente zelf allerlei handvaten hebben om hier invulling aan te geven. De thema's zijn zeker urgent maar zijn minder breed en we hebben zelf als gemeente tal van beleidsopties om hiermee aan de slag te gaan. De handelingsperspectieven voor de gemeente zijn veel groter dan bij het voorgestelde vraagstuk hierboven. Volledigheidshalve willen we u deze deelthema's niet onthouden.

1. Uitvoering geven aan het coalitie- en preventie akkoord

Om te voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op geïndiceerde zorg is preventie het toverwoord. In het preventie akkoord 2022-2026 staan een aantal moeilijk te realiseren doelstellingen zoals het terugdringen van alcoholgebruik, overgewicht en het versterken van mentale

welbevinden. Moeilijk te realiseren omdat iedereen uit eigen ervaring weet hoe moeilijk het is om jarenlang ingeslepen gedrag te veranderen. Moeilijk te realiseren ook omdat je je als overheid begeeft op het terrein van de persoonlijke levenssfeer. Een programma voor vier jaar is bij lange na niet voldoende om de doelstellingen te realiseren. In het coalitieakkoord is aangegeven dat het college uitvoering gaat geven aan dit preventie-akkoord maar de realiteit is dat de doelstellingen zeker niet behaald zullen worden in deze coalitie periode, zelfs niet met de inbreng van alle partners in de stad die zich aan deze doelstellingen hebben verbonden. Kortom: de vraag is hoe we een langjarig programma met de stad kunnen ontwikkelen waarbij deze doelstellingen wel gerealiseerd worden.

Ook het tegengaan van sociaal-economische gezondheidsverschillen is een doelstelling uit het coalitieakkoord die niet in een paar jaar door de gemeente te realiseren is. Vorig jaar is door een initiatief raadsvoorstel aangenomen (raadsvoorstel Holtermann en Doosje) dat opriep tot focus op gezondheid voor jongeren en opriep tot een langjarige aanpak. Dat raadsvoorstel sluit naadloos aan bij de doelstellingen uit het coalitieakkoord en het preventie akkoord. Tijdens deze coalitie periode wordt zeker een start gemaakt maar hoe kunnen we deze insteek borgen voor de langere termijn?

2. Vergrijzing/Dementie vriendelijke gemeente

Het aantal mensen met dementie neemt de komende jaren toe en zal naar verwachting verdubbelen tot zo'n 2000 inwoners van Nieuwegein in 2040. Dat is hoger dan het landelijke gemiddelde en hoger dan in de omliggende gemeenten. Ongeveer 80% van hen zal thuis wonen. Nieuwegein wil een dementievriendelijke gemeente zijn, we hebben al een aantal voorzieningen zoals het Alzheimercafé en het geheugenkabinet van de bibliotheek maar om de kwaliteit van leven van mensen met dementie en hun mantelzorgers te waarborgen is meer nodig in de komende jaren.

De vergrijzing van de stad brengt ook uitdagingen op het gebied van wonen en vervoer met zich mee voor de toekomst. Wat is er nodig om gezond, vitaal en verbonden oud te kunnen worden in Nieuwegein?

4. Nu investeren om duurzame keuzes te kunnen maken voor de toekomst

Het laatste thema raakt aan de opgave voor het meerjarenperspectief. In het komend jaar moeten fundamentele keuzes gemaakt worden om de gemeente voor de lange termijn financieel gezond te houden. Een fundamentele keuze kan ook zijn om fors te investeren op een dossier zodat je besparingen op een ander dossier realiseert, waarbij je als het om het onderwerp zorg gaat wel moet zorgen dat de besparingen binnen het gemeentelijk domein plaats vinden. We zien bijvoorbeeld dat de uitgaven op het terrein van de jeugdzorg jaarlijks toenemen. De vraag is welke investeringen we zouden kunnen doen om de problemen van jongeren zo op te lossen en in te bedden in het normale leven dat geïndiceerde jeugdzorg kan worden voorkomen?